

INVENTOINTIRAPORTTI

SASTAMALA Pakanen

Kivikautisen irtolöytöpaikan arkeologinen tarkkuusinventointi

30.10.2015

AKDG4670:3

MUSEOVIRASTO

ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT

ESA MIKKOLA

Tiivistelmä

Museoviraston Arkeologiset kenttäpalvelut toteutti Sastamalan Karkussa sijaitsevan Pakasen kivikautisen irtolöytöpaikan tarkkuusinventoinnin 30.10.2015. Tarkkuusinventointi liittyi irtolöytöpaikan lähistön maakaapelointisuunnitelmaan. Inventoinnin tarkoituksena oli varmistaa, ettei tulevalla kaapelilinjalla ole kiinteitä muinaisjäännöksiä. Inventointi toteutettiin pellon pintaa havainnoimalla ja kairaamalla käsivaraisella maaperäkairalla. Heinoontien reunaan kaivettavan sähkökaapelin linjalta ei löydetty kivikautisia irtolöytöjä eikä mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa.

Sisällysluettelo

Arkisto ja rekisteritiedot	4
1. Johdanto	5
2. Tutkimusalueen sijaintikartat	6
3. Rautaveden vesistöhistoria ja alueen luonnonympäristö	7
4. Inventoinnin menetelmät	8
5. Kohdetiedot	9
5.1. Pakanen	9
6. Yhteenveto	10
Kuvaluettelo	10

Kannen kuva AKDG4670:3. Peltopoimintaa Pakasen löytöpaikan lähistöllä. Kuvassa Olli Eranti ja Petri Suomala. Kuvattu lounaasta 30.10.2015. Kuva Esa Mikkola, Arkeologiset kenttäpalvelut

Arkisto ja rekisteritiedot

Sastamala Pakanen, kivikautisen irtolöytöpaikan arkeologinen tarkkuusinventointi

Kunta:	Sastamala
Kohde:	Pakanen
Muinaisjäännösrekisterinumero:	1000010149
Kohteen sijainti (ETRS-TM35FIN):	P: 6813680 I: 285691 Z: 70 m mpy
TM35-lehtijako:	M3433A
Yleislehtijako:	212108 Karkku
Tutkija:	FM Esa Mikkola
Kaivausapulaiset:	Olli Eranti ja Petri Suomala
Tutkimuslaitos:	Arkeologiset kenttäpalvelut, Museovirasto
Kenttätyöaika:	30.10.2015
Tutkimusluvan numero:	MV/145/05.04.01.02/2015
Inventointialueen sijainti (ETRS-TMFIN35):	eteläreuna p: 6813478, i: 285658 pohjoisreuna p: 6813710, i: 285792
Inventointialueen koko:	Kaapelikaivannon suunnitellulta reitiltä tarkastettiin noin 280 metrin pituinen sekä 10 m levyinen käytävä Heinoontien länsireunasta. Lisäksi tarkastettiin koko pohjoinen peltoalue irtolöytöpaikan ympäriltä
Aiemmat tutkimukset:	1999, inventointi, Miikka Haimila
Aiemmat löydöt:	KM 12881, kourutaltoa KM 31541:1-5, kvartsia, piitä, palanutta savea, luuta ja kuonaa
Digitaalinen kuva-aineisto:	AKDG4670:1-3
Tutkimusten tilaaja:	Eltel Networks Oy
Tilaaajan yhteyshenkilö:	Samu Salo, Lasikaari 1, 33960 Pirkkala
Hanke:	Carunan 20kV verkon maakaapelointisuunnitelma
Alkuperäisen tutkimuskertomuksen säilytyspaikka:	Museoviraston arkisto, Sturenkatu 2a, Helsinki
Tutkimuskertomuksen digitaaliset kopiot:	työn tilaaja, Tampereen museot, Museoviraston Hämeenlinnan aluetoimipiste

1. Johdanto

Museoviraston Arkeologiset kenttäpalvelut toteutti Sastamalan Pakasen kivikautisen irtolöytöpaikan itäpuolitse kulkevan maakaapelilinjan arkeologisen tarkkuusinventoinnin 30.10.2015 Eltel Networks Oy:n tilauksesta. Inventointi liittyi Carunan 20kV verkon maakaapelointisuunnitelmaan. Pirkanmaan maakuntamuseo oli lausunnossaan 8.9.2015 (diar: 275/2015) edellyttänyt Pakasen kohdan tarkkuusinventointia ennen kaapelin kaivamista maahan. Inventoinnin tarkoituksena oli selvittää, sijaitseeko tulevilla maakaapelikaivannon linjalla kiinteää muinaisjäännöstä. Maakaapeli on tarkoitus kaivaa pellon itäreunaan Heinoontien varteen. Samaan hankkeeseen liittyen ja saman kenttätyöjakson yhteydessä toteutettiin Sastamalassa Koira-kallion ja Louhilinna-Kotirannan rautakautisten polttokalmistojen, Myllyvainion kivikautisen asuinpaikan, Kosken (Teukku) historiallisen ajan asuinpaikan ja Heinoontien historiallisen ajan tielinjan tutkimukset. Jokaisesta kohteesta on laadittu erillinen raportti. Inventoinnista vastasi FM Esa Mikkola apulaisinaan Olli Eranti ja Petri Suomala.

Inventoitu alue sijaitsee noin 2,6 km Karkun kirkosta etelälounaaseen Heinoontien varrella. Inventoitu alue sijoittuu Rautaveden Heinoonlahden rannalla kohoavan Aarikanvuoren luoteispuoliselle peltoaukealle, jolta on löydetty kourutaltoa KM 12881. Esine on löytynyt Pakasen tilan Riihivainiosta ja se on toimitettu Kansallismuseon kokoelmiin vuonna 1951. Taltan tarkkaa löytöpaikkaa ei kuitenkaan enää tunneta. Riihivainioniminen peltoalue sijaitsee mahdollisesti nykyisen viljankuivaamon pohjoispuolella Miikka Haimilan vuonna 1999 toteuttaman inventoinnin mukaan. Vuoden 1999 inventoinnissa oletetun Riihivainion alueelle kaivettiin kaksi koekuoppaa, mutta näistä ei havaittu mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa. Aivan peltoalueen etelänurkasta havaittiin pellon pinnassa laaja nokinen alue, jolta löydettiin kaksi pii-iskosta. Alue oli ilmeisesti kulotettu hiljattain. Sen sijaan peltoalueen pohjoisosasta, Pakasen ja Hannun talojen luoteispuolelta löytyi vuoden 1999 inventoinnissa kaksi kvartsi-iskosta, palaneen luun kappale, palanutta savea ja kuonaa. Löydöt saatiin talteen etelään viettävän pellon yläosasta.

Nyt toteutetussa inventoinnissa maakaapelin tuleva linja käytiin tarkasti läpi ja sille tehtiin lapionpistoja. Varsinaisia koekuoppia ei kaivettu. Myös taltan oletetulla löytökohdalla tehtiin pintapoimintaa. Maaperän koostumusta tarkasteltiin käsivaraisella maaperäkairalla. Maakaapelin linjalta tai sen välittömästä läheisyydestä ei löydetty mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa, vaikka havainto-olosuhteet olivat suhteellisen hyvät. Tosin eteläinen pelto oli heinällä eikä sen alueella voitu tehdä pintapoimintaa. Vuoden 1999 inventoinnissa löydettyjen iskosten löytöpaikkaa ei tämän inventoinnin yhteydessä tarkastettu, sillä se sijaitsee maakaapelin linjalta yli 300 metrin päässä.

Helsingissä 19.4.2016

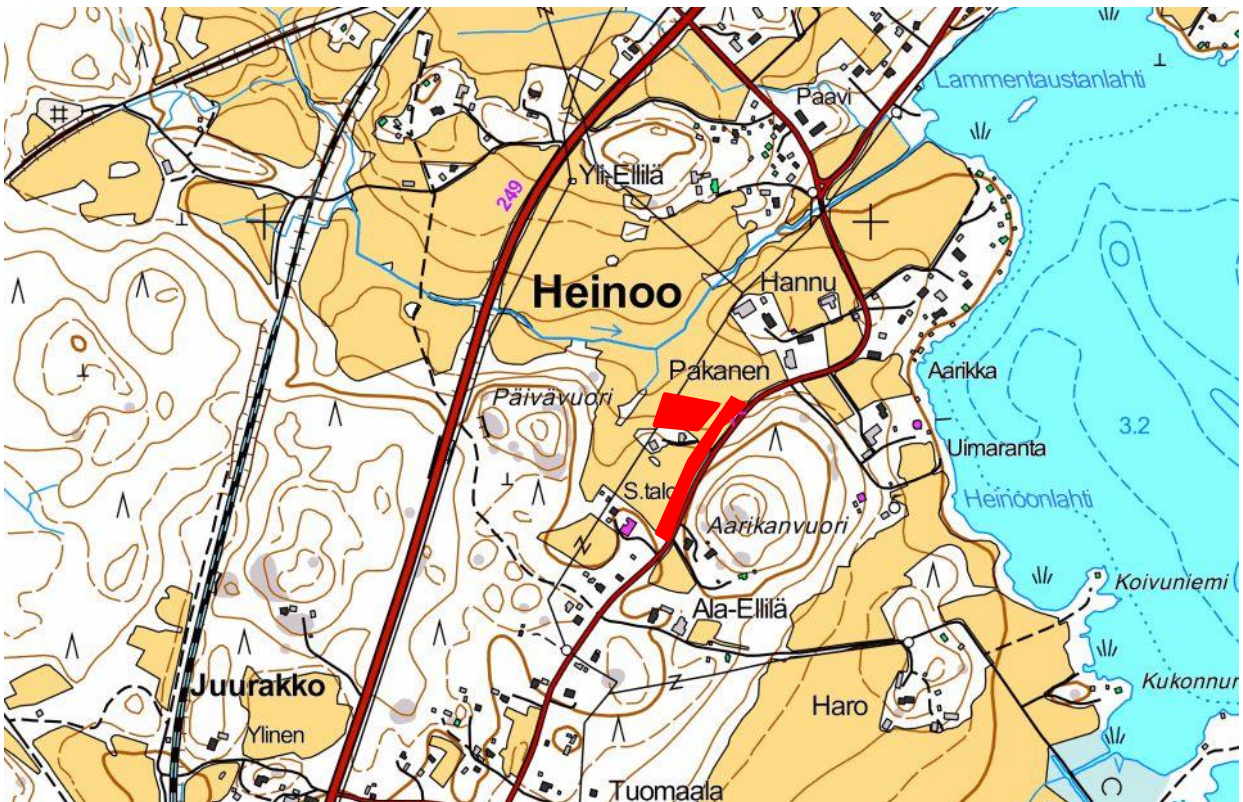
Esa Mikkola

2. Tutkimusalueen sijaintikartat

Tutkimusalue on merkitty punaisella nelikulmiolla. Ei mittakaavassa. Lähde: retkikartta.fi

Inventointialue merkitty punaisella. Pohjakartta MML. Ei mittakaavassa.

Maakaapelin linja merkitty punaisella katkoviivalla. Linjan sijainti perustuu Carunan laatimaan karttaan Karkku-Vammala kaapelointi osa 2, työkartta 7. Kourutaltan KM 12881 oletettu löytöpaikka merkitty punaisella ympyrällä. Sijainti Museoviraston ylläpitämän valtakunnallisen kiinteiden muinaisjäännösten rekisterin mukaan. Pohjakartta MML. Ei mittakaavassa.

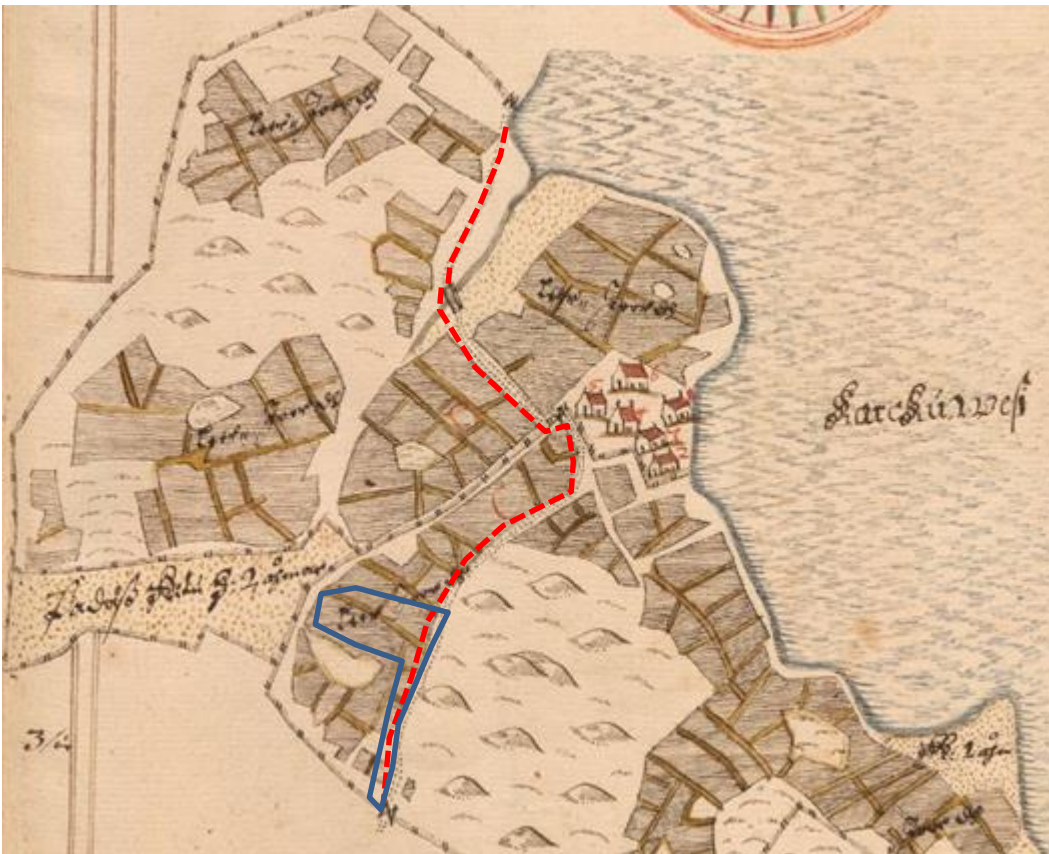
3. Rautaveden vesistöhistoria ja alueen luonnonympäristö

Rautaveden Heinoonlahden nykyinen rantaviiva kulkee inventointialueen itäpuolella noin 400 metrin päässä kourutaltan oletetusta löytöpaikasta. Rautavesi sijaitsee Vammalan keskustan ja Karkun välissä ja se kuuluu Kokemäenjoen päävesistöön. Järven pinnan taso on nykyisin noin 57,5 metrin tasolla meren pinnan yläpuolella. Rautavesi kuroutui muinaisesta Itämerestä Litorinavaiheen aikana noin 7500 vuotta sitten. Kuroutumisvaiheen vedenpinnan korkeus olisi ollut noin 63-64 m mpy tasolla eli tällöin Pakasen löytöpaikka olisi sijainnut kapean lahden etelälaidalla. Rautaveden pienestä Liekovedestä erottavan Vammaskosken perkaus 1700-luvulla laski Rautaveden pintaa lähes metrillä. Nykyisin Vammaskoskea ei enää käytännössä ole lainkaan olemassa ruoppausten seurauksena. Rautaveden ja Liekoveden vedenpinnan tasoon vaikuttaa eniten Tyrvään voimalaitoksen pato Hartolankoskessa Kokemäenjoen alkupäässä.

Alueen maasto on korkokuvaaltaan melko vaihtelevaa. Varsinkin Rautaveden rantojen pellot ovat paikoin hyvinkin alavia savikoita. Peltoalueiden välissä on moreenipohjaista metsämaata ja avokallioita. Pakasen peltoaukean keskellä virtaa pieni puro, joka laskee Rautaveteen. Pellot ovatkin tältä kohtaa rinnepeltoja. Heinoontien linja kiertää korkean Aarikanvuoren Pakasen löytöpaikan kohdalla. Heinoontien linja pohjautuu ilmeisesti keskiaikaiseen Tyrvään ja Nokian yhdistäneeseen tiehen.

4. Inventoinnin menetelmät

Inventoinnin esitöissä kohteen tiedot selvitettiin Museoviraston arkistoaineistoista. Alueen historiallisen ajan maankäyttöä selvitettiin Kansallisarkiston kokoelmien digitaalisista kartta-aineistosta. Tutkimusalueen vanhin kartta on vuodelta 1644 (MHA A 1 23-24). Jonas Strengin laatiman kartan mukaan inventointialue on ollut peltoa. Tyrväältä Nokialle vieneen keskiaikaisen tien linja on poikkeuksellisesti merkitty karttaan. Tien linja noudattelee Heinoontien nykyistä linjaa melko tarkasti.

Ote Jonas Strengin maakirjakartasta vuodelta 1644 (MHA 1 A 23-24). Likimääräinen kaapelilinja merkitty kartalle punaisella katkoviivalla ja tarkkuusinventoinnin alue on rajattu sinisellä.

Maakaapelin linja käveltiin läpi ja maaperää havainnoitiin silmämääräisesti. Paikoin maaperää tarkasteltiin käsivaraisella maaperäkairalla ja tekemällä satunnaisella verkostolla lapionpistoja. Havainnointiolosuhteet olivat viljankuivaamolle vievän tien pohjoispuolella hyvät, sillä pelto oli yhä kyntämätön sänkipelto. Tien eteläpuolinen pelto oli heinällä, joten sen alueella pintapöimintää ei voitu toteuttaa. Täällä maaperää havainnoitiin maaperäkairalla. Tarkkuusinventoinnin toteuttamista varten haettiin tutkimuslupa Museoviraston Kulttuuriympäristön suojelu –osastolta.

5. Kohdetiedot

5.1. Pakanen

Kivikautinen löytöpaikka, irtolöytöpaikka

Muinaisjäännösrekisterin numero: 1000010149

Kohteen keskikoordinaatit: P: 6813680, I: 285691, Z: noin 70 m mpy

Muinaisjäännösrekisterin kuvaus: *"Kourutaltoa on löydetty Pakasen tilan Riihivainiosta, noin 230 m talosta etelälounaaseen olevalta pohjoista kohti viettävältä savipelloilta. Pakasen ja Hannun talojen luoteispuolella olevilta etelärinnepelloilta on löydetty kaksi kvartsi-iskosta, palaneen luun kappale sekä palanutta ja kuonaantunutta savea."*

Aiemmat tutkimukset: Miikka Haimila, 1999, inventointi, KM 31541:1-5.

Inventointi 2015: Kohde tarkastettiin inventoinnissa, mutta sille ei tehty koekuoppia, mutta koko linja käytiin huolellisesti läpi. Maaperän koostumusta tarkasteltiin maaperäkairalla ja lapionpistoin. Koko peltoalueen maaperä on sitkeää harmaata savea, pohjasavi noin 30 cm syvyydessä on hieman vaaleampaa kuin muokauskerroksen savi. Pellon pinnalla ei havaittu edes historiallisen ajan löytöjä.

AKDG4670:1. Kaapelilinja Heinoontien varressa Pakasen löytöpaikan lähistöllä. Kuvattu lounaasta 30.10.2015.
Kuva Esa Mikkola. Arkeologiset kenttäpalvelut

AKDG4670:2. Kaapelilinja Heinoontien varressa Pakasen löytöpaikan lähistöllä. Kuvattu koillisesta.30.10.2015. Kuva Esa Mikkola, Arkeologiset kenttäpalvelut

6. Yhteenveto

Kivikautiset irtolöydöt johtavat usein kivikautisten asuinpaikkojen jäljille. Arkeologisissa inventoinneissa kivikautisten löytöpaikkojen tarkastaminen on tästä syystä tärkeää. Tämän inventoinnin perusteella Pakasen kourutaltoa on irtolöytö eikä taltan löytöpaikalla sijaitse muinaismuistolain rauhoittamaa kiinteää muinaisjäännöstä. Tämän tutkimuksen perusteella maakaapelin kaivaminen Pakasen irtolöytöpaikan itäpuolelle suunnitellusta ei aiheuttaisi arkeologista lisätutkimustarvetta.

Kuvaluettelo

Kuvan numero	Aihe	Valmistusaika	Aiheen paikat	Tekijä
AKDG4670:1	Kaapelilinja Heinoontien varressa Pakasen löytöpaikan lähistöllä. Kuvattu lounaasta.	30.10.2015	Sastamala, Pakanen	kuvaaja: Esa Mikkola
AKDG4670:2	Kaapelilinja Heinoontien varressa Pakasen löytöpaikan lähistöllä. Kuvattu koillisesta.	30.10.2015	Sastamala, Pakanen	kuvaaja: Esa Mikkola
AKDG4670:3	Peltopoimintaa Pakasen löytöpaikan lähistöllä. Kuvassa Petri Suomala ja Olli Eranti. Kuvattu lounaasta.	30.10.2015	Sastamala, Pakanen	kuvaaja: Esa Mikkola